

**Національний університет біоресурсів і
природокористування України**

Юридичний факультет

Кафедра теорії та історії держави і права

**Студентський науковий гурток «Клуб юних
теоретиків»**

**Студентський науковий гурток «Дискусійний
клуб «De jure!»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

XVI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

16 листопада 2023 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

Матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»

П.78

Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVI
Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 16 листопада 2023 р.) / Укладачка:
Віра Качур. К., 2023. 234 с.

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені
проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**

Сергій Пенюв

магістр 1 року навчання кафедри правознавства
Полтавського університету економіки і торгівлі (м. Полтава)

Значення правової доктрини у податковому праві України*

Поняття «доктрина» походить від латинського «doctrina», що означає «вчення, наука або філософська теорія».

О. Б. Северінова дійшла висновку, що правову доктрину можна розглядати як формально-юридичне джерело права за умови наявності прямих посилань на наукові праці в національних судових актах, оскільки вона складає фундамент праворозуміння, через яке здійснює безпосередній вплив на правотворчість та правозастосування, знаходячи формалізацію в текстах нормативно-правових та індивідуальних правових актів [3, с. 36-37].

І. В. Семеніхін правову доктрину визначає як «зумовлену характером правової культури суспільства цілісну і логічно узгоджену сукупність визнаних юридичною (насамперед академічною) спільнотою ідей та наукових поглядів на право, що є основою професійної правосвідомості і концептуальним підґрунтям нормотворчої, правозастосовної, правотлумачної діяльності» [4, с. 34].

На думку О. Ф. Скакун, правова доктрина – це документ, у якому містяться концептуально оформлені ідеї, принципи права, розроблені вченими-юристами задля удосконалення законодавства, є усвідомленими суспільством і визнаними державою як обов'язкові [5].

Є. М. Смичок висловлює згоду, що «правова доктрина є спільністю ідей, теорій і концепцій, які об'єктивовані в таку зовнішню форму, як монографії, наукові статті, підручники; визнані правовою спільнотою; сформовані з метою наукового обґрунтування правової реальності; є актуальними протягом певного історичного проміжку часу, доки положення відповідають вимогам суспільного запиту» [6, с. 21].

В. М. Тертишник вважає, що правова доктрина – це зумовлена духовним і інтелектуальним розвитком, станом моральності та політико-правовою культурою суспільства цілісна і гармонічна система принципів, поглядів, уявлень, ідей, концепцій і модельних норм щодо права і його розвитку, які виступають теоретичним стрижнем та концептуальною основою державотворчої, правотворчої, правозастосовної та право-тлумачної діяльності [7, с. 148].

Узагальнюючи наведені визначення, можна дійти висновку, що правова доктрина як сукупність ідей та наукових поглядів має бути основою

---

* Наукова керівниця - професорка кафедри правознавства Полтавського університету економіки і торгівлі Оксана Солдатенко

правотворчої діяльності з ознаками джерела права, зокрема у податковій сфері.

Джерело права – це зовнішня форма вираження загальнообов'язкових формально визначених правил поведінки, що регулюють суспільні відносини, які охороняються і забезпечуються державою (норм права). У англо-американській правовій сім'ї правова доктрина має значення визнаного джерела права і використовується передусім як факультативний засіб для обґрунтування юридично значущих рішень.

В Україні на офіційному рівні правова доктрина не є зовнішньою формою вираження норм права, оскільки держава за більшістю ознак належить до романо-германської правової сім'ї, однак наукові праці правників-теоретиків чи юристів-практиків постійно використовуються для формування моделі правового регулювання.

М. В. Новікова зазначає, що «система джерел права України повинна містити як формально закріплені, так і незакріплені, тобто нетрадиційні джерела. Незважаючи на проголошення верховенства права як орієнтиру для суб'єкта правозастосування в судовій практиці, формальне закріплення джерел права у законодавстві сприяє стабільності їх застосування» [2, с. 73].

Відповідно до ч. 2 ст. 8 Закону України «Про правотворчу діяльність» від 24.08.2023 № 3354-IX (далі – Закон № 3354-IX) нормативно-правовий акт – це офіційний документ, прийнятий (виданий) суб'єктом правотворчої діяльності в установленому Конституцією України та (або) законом порядку у письмовій формі, який містить норму (норми) права і розрахований на неодноразову реалізацію [1].

Суб'єктами правотворчої діяльності є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи та інші суб'єкти, наділені Конституцією України та (або) законом повноваженнями щодо прийняття (видання) нормативно-правових актів (ч. 2 ст. 4 Закону № 3354-IX) [1].

Суб'єктами забезпечення правотворчої діяльності є допоміжні органи суб'єктів правотворчої діяльності та особи, які виконують завдання наукового, юридичного, експертного, консультативного, технічного та інших видів забезпечення правотворчого процесу (ч. 4 ст. 4 Закону № 3354-IX) [1].

Згідно із ч. 2 ст. 9 Закону № 3354-IX законодавство України включає:

- 1) Конституцію України – Основний Закон України;
- 2) закони;

3) підзаконні нормативно-правові акти: постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази міністерств, акти інших державних органів, постанови Верховної Ради АРК, постанови Ради міністрів Автономної Республіки Крим, накази міністерств АРК, розпорядження голів місцевих державних адміністрацій, накази керівників структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, акти органів місцевого самоврядування, що містять норми права;

4) чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [1].

Проаналізувавши значення правової доктрини у податково-правових відносинах Є. М. Смичок дійшов висновку, що Велика Палата Верховного Суду, виступаючи суб'єктом творення судової доктрини в доктрині податкового права, приймає рішення, які не завжди відповідають природі

податкового права. Серед причин такого стану ним виокремлено матеріальні (податкові відносини, податково-правові норми, місце Верховного Суду в системі судоустрою України) та процесуальні – необхідність врахування судами I й II інстанцій висновків щодо застосування норм права, викладених у постановах найвищого суду, наявність процесуальних фільтрів для можливості порушення розгляду справи в суді касаційної інстанції, законодавче визначення виключного переліку підстав передачі справ, установлення меж касаційного перегляду справи [6, с. 124].

Цей же автор класифікує судові доктрини з питань оскарження податкових консультацій поділяються на судові доктрини з процесуально-правових питань (наприклад, належність формулювання платником податків позовних вимог) та судові доктрини з матеріально-правових питань (наприклад, належність суб'єкта податкового консультування, факультативний характер податкової консультації, тощо) [6, с. 286].

Висловлюючи солідарність з позиціями І. В. Семеніхіна, Є. М. Смичка та В. М. Тертишника вважаємо, що правникам доцільно виступати суб'єктами теоретичного забезпечення правотворчої діяльності, впливаючи таким чином на розроблення концепцій проєктів нормативно-правових актів, а також — здійснювати доктринальний супровід їх ухвалення (видання), формувати правову доктрину, бо саме через її призму теорія безпосередньо втілюється у норми права.

Вчені-юристи розробляють постатейні науково-практичні коментарі до нормативно-правових актів, зокрема Податкового кодексу України, які не мають загальнообов'язкового характеру, але слугують рекомендаціями щодо того, як застосовувати ту чи іншу норму права, якими керуються як законодавці при формуванні моделі правового регулювання, вдосконаленні нормативно-правових актів, так і судді у процесі вирішення судових справ, особливо тоді, коли необхідно подолати прогалини і колізії в податковому праві.

Таким чином, на сьогодні доктринальні тексти є важливими для правотворчої діяльності, оскільки вони сприяють вдосконаленню нормативно-правових актів, створенню нових правових понять і категорій, розвитку методології тлумачення правових актів, зокрема під час судового розгляду справ, формуючи судову доктрину у податково-правових відносинах.

Не зважаючи на те, що судова доктрина не має властивостей нормативно-правових актів вона суттєво впливає на систему джерел податкового права України і має вважатись неформальним допоміжним джерелом права, що вимагає удосконалення нещодавно прийнятого Закону України «Про правотворчу діяльність» [1].

Література

1. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24 серпня 2023 р. № 3354-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> (дата звернення: 11.11.2023).

2. Новікова М. В. Загальнотеоретичні підходи до визначення поняття «джерела права». Науковий вісник Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ. 2021. № 2. С. 71–75. URL: <https://cutt.ly/bwYdwzPQ> (дата звернення: 11.11.2023).

3. Северінова О. Б. Правова доктрина та її застосування в сучасних умовах європейської міждержавної інтеграції. Правовий часопис Донбасу. 2019. № 4 (69). С. 32–38. URL: <https://cutt.ly/RwYs70Ez> (дата звернення: 12.11.2023).

4. Семеніхін І. В. Правова доктрина: поняття, ознаки, структура. Проблеми законності. 2016. Вип. 132. С. 26–36. URL: <https://cutt.ly/1wYs4vXq> (дата звернення: 11.11.2023).

5. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с. URL: <https://cutt.ly/D4Zn89U> (дата звернення: 11.11.2023).

6. Смичок Є. М. Судові доктрини у податковому праві : монографія / Є. М. Смичок. Харків : Право, 2023. 336 с.

7. Тертишник В. М. Доктрина та проблеми і ризики конституційної й судово-правової реформи в Україні. Суспільно політичні процеси. Науково-популярне видання Громадської організації «Академія політичних наук». Київ, 2016. Вип. 4. С. 147–160. URL: <https://cutt.ly/OwYWhUvK> (дата звернення: 12.11.2023).